

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ФАНЛАР
АКАДЕМИЯСИ МИНТАҚАВИЙ БЎЛИМИ
ХОРАЗМ МАЪМУН АКАДЕМИЯСИ**

**ХОРАЗМ МАЪМУН
АКАДЕМИЯСИ
АХБОРОТНОМАСИ**

Ахборотнома ОАК Раёсатининг 2016-йил 29-декабрдаги 223/4-сон қарори билан биология, қишлоқ хўжалиги, тарих, иқтисодиёт, филология ва архитектура фанлари бўйича докторлик диссертациялари асосий илмий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрлар рўйхатига киритилган

2023-2/4

**Вестник Хорезмской академии Маъмуна
Издается с 2006 года**

Хива-2023

Бош муҳаррир:

Абдуллаев Икрам Искандарович, б.ф.д., проф.

Бош муҳаррир ўринбосари:

Ҳасанов Шодлик Бекпўлатович, к.ф.н., к.и.х.

Тахрир ҳайати:

Абдуллаев Икрам Искандарович, б.ф.д., проф.
Абдуллаев Баҳром Исмоилович, ф-м.ф.д.
Абдуллаев Равшан Бабажонович, тиб.ф.д., проф.
Абдуҳалимов Баҳром Абдурахимович, т.ф.д., проф.
Агзамова Гулчехра Азизовна, т.ф.д., проф.
Аимбетов Нагмет Каллиевич, и.ф.д., акад.
Аметов Якуб Идрисович, д.б.н., проф.
Бабаджанов Хушнот, ф.ф.н., проф.
Бекчанов Даврон Жуманазарович, к.ф.д.
Буриев Хасан Чутбаевич, б.ф.д., проф.
Ганджаева Лола Атаназаровна, б.ф.д., к.и.х.
Давлетов Санжар Ражабович, тар.ф.д.
Дурдиева Гавҳар Салаевна, арх.ф.д.
Дўсчанов Бахтиёр, тиб.ф.д., проф.
Ибрагимов Бахтиёр Тўлаганович, к.ф.д., акад.
Жугинисов Тангирберген Исаевич, б.ф.н., доц.
Жуманиёзов Зоҳид Отабоевич, ф.ф.н., доц.
Жуманов Мурат Арепбаевич, д.б.н., проф.
Кадирова Шахноза Абдухалиловна, к.ф.д., проф.
Каримов Улугбек Темирбаевич, DSc
Қутлиев Учқун Отобоевич, ф-м.ф.д.
Ламерс Жон, қ/х.ф.д., проф.
Майкл С. Энжел, б.ф.д., проф.
Махмудов Рауфжон Баходирович, ф.ф.д., к.и.х.
Мирзаев Сирожиддин Зайниевич, ф-м.ф.д., проф.
Мирзаева Гулнара Саидарифовна, б.ф.д.

Пазилов Абдуваеит, б.ф.д., проф.
Рахимов Раҳим Атажанович, т.ф.д., проф.
Рахимов Матназар Шомуротович, б.ф.д., проф.
Рашидов Негмурод Элмуродович, б.ф.н., доц.
Рўзбобоев Рашид Юсупович, тиб.ф.д., проф.
Рўзметов Бахтияр, и.ф.д., проф.
Садуллаев Азимбой, ф-м.ф.д., акад.
Салаев Санъатбек Комилович, и.ф.д., проф.
Сапарбаева Гуландам Машариповна, ф.ф.ф.д.
Сапаров Каландар Абдуллаевич, б.ф.д., проф.
Сирожов Ойбек Очилович, с.ф.д., проф.
Сотипов Гойипназар, қ/х.ф.д., проф.
Тожибаев Комилжон Шаробитдинович, б.ф.д., академик
Холлиев Аскар Эргашевич, б.ф.д., проф.
Холматов Бахтиёр Рустамович, б.ф.д.
Чўпонов Отаназар Отожонович, ф.ф.д., доц.
Шакарбоев Эркин Бердикулович, б.ф.д., проф.
Эрматова Жамила Исмаиловна, ф.ф.н., доц.
Эшчанов Рузумбой Абдуллаевич, б.ф.д., доц.
Ўразбоев Ғайрат Ўразалиевич, ф-м.ф.д.
Ўрозбоев Абдулла Дурдиевич, ф.ф.д.
Ҳажиева Мақсуда Султоновна, фал.ф.д.
Ҳасанов Шодлик Бекпўлатович, к.ф.н., к.и.х.
Худайбергана Дурдона Сидиқовна, ф.ф.д.

Хоразм Маъмун академияси ахборотномаси: илмий журнал.-№2/4 (98), Хоразм Маъмун академияси, 2023 й. – 221 б. – Босма нашрнинг электрон варианты - <http://mamun.uz/uz/page/56>

ISSN 2091-573 X

Муассис: Ўзбекистон Республикаси Фанлар академияси минтақавий бўлими – Хоразм Маъмун академияси

МУНДАРИЖА
ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ

Abduvokhidova H. Translation of agricultural terms	5
Artikova N.S. Dialogik nutq to‘liqsiz gaplarni yaratuvchi omil sifatida	7
Artikova N.S. Methods of research of binuclear non-verbal sentences	10
Atajanova N.F. Xorazmlik shoirlar ijodidagi mumtoz adabiy an‘analarning davom ettirilishi xususida	14
Azizova M. Comprehensive understanding english language in ESP classes	18
Babakulova L.R. Terminology and translation problems in teaching English	21
Bobojonova N.J. Categorization in english cognitive linguistics	23
Dalievva M.X. Semantic and cognitive approach to the modern english terminology	26
Daminov N.K. Formation of resistance to stress in the process of simultaneous interpreting	28
Davletova D.N. Fe‘lli kollokatsiya (turg‘un birlikma) tushunchasi va uning ingliz va o‘zbek tillarida ifodalanishi	31
Erdanova Z.A. Description of human professional activity in English and Uzbek phraseology	35
Eshniyozova G.H. Halima Xudoyberdiyeva she‘riyatida qo‘llanilgan badiiy san‘atlarning lingvopoetikasi	37
Haydarov A.A., Xayrullayeva G. Turli sistem tillarda so‘z ma‘nolari kuchaytirishning leksik vositalari	39
Jalilova L.J., Axmedova M.F. J.K. Roulingning “Garri Potter” asarida yosh psixologiyasi	42
Kadirova A.Kh. Qualificattion and skills required of a simultaneous interpreter	45
Kasimova S.M. About the mechanisms that provide understanding of the original text while speaking text in the target language	47
Khaydarova L. The description of social life and the usage of syntactic stylistic devices in the novel “Hard times” by Charles Dickens	50
Masharipova Z. Halima Ahmedova she‘riyatida pafosning namoyon bo‘lishi	53
Mirabdullayeva S., Abduvokhidova H. Ingliz va o‘zbek tillarida metaforalarning tavsifi, ishlatilishi va ilmiy ahamiyati	57
Narzulaeva D.B. Miracles of the Holy Koran	59
Niyazova M.Kh., Tuxtayeva M.A. The use of proverbs in the speech of characters by english and uzbek writers	62
Niyazova M.X., Temirova M. Dunyo tilshunosligida frazeologik birliklarni o‘rganishning nazariy asoslari	64
Osmanov M.T. Cognitive and linguistic factors in improving reading comprehension on the base of illustrated texts	66
Polvannazirova S.X. Kontrastiv lingvistika va tarjimaning o‘zaro munosabati	69
Qarshiyeva Sh.T., Yuldashev A.A. O‘zbek va ingliz tillaridagi frazeologik birliklarning qiyosiy etimologiyasi	71
Qobilova N.S., Barotova N.Sh. Linguistic and cognitive features of negative attitudes in english and uzbek languages	73
Qobilova N.S., Nurullayeva U.B. Frazeologik birliklar xalqning milliy-madaniy xususiyatlari oynasi sifatida	76
Qodirova H.X. Ingliz va o‘zbek tillarida soxta diskursning pragmatik parametrlari	80
Qosimova F.X., A‘zamjonova M.S. Ingliz va o‘zbek lingvokulturologiyasida “Baxt” konsepti	82
Ochilova N. Tarjimada sinonimik qatordagi so‘zlardan foydalanish muammolari	85
Raximova M.A. Termin va atamalar haqida ayrim mulohazalar	90
Raxmatova M.M., Aslonova Sh.Z. Inson kommunikatsiyasining hosil bo‘lishi jarayonida diskursning roli	92
Saidova M.U., Jamolova M.B. The nature of mythology in literature	96
Saidova M.U., Zabiyeva V.Kh. Closer view to task-based language teaching	99
Saidova Z.B. Normurod Norqobilov qissalaridagi metaforaning lisoniy xususiyatlari	103
Shirinulova Sh.M. Zamonaviy atamashunoslik, uning nazariy asoslari va tibbiy atamashunoslikni shakllantirish	106
Shodiyeva M.N. Xitoy tilida dehqonchilikka oid leksikalar va ularning xususiyati	109
Toirova U.S. Normurod Norqobilovning “Dashtu dalalarda” asarida bo‘ri zoosemasi	111

anglatadigan soʻz yoki iboralardan metafora hosil qilib unumli foydalangan. Umuman, metaforalar yozuvchining individual uslubini, asar badiiyatini taʼminlovchi muhim tasviriy vosita ekanligini N.Norqobilov ijodida ham koʻrish mumkin ekan. N.Norqobilov qissalarda voqelikni real tasvirlashda, unga mahalliy-milliy ruh bagʻishlashda, personajlarning dunyoqarashini, eʼtiqodini, ruhiyatini jonli ifodalashda, qissa personajlarining harakter-xususiyatlari, nutqini individuallashtirishda, intim-ruhiy kechinmalarni ifodalashda, voqelikka mos tarzda ichki va tashqi maʼnaviy olamidagi dunyoqarashini yaqqol aks ettirishda tabiiylikka, soddalikka, asarlarining “oʻqishli” boʻlishiga intilgani uning metaforalardan unumli foydalanganidan koʻrinib turibdi.

N.Norqobilov metaforalardan qissalari tilining badiiy-obrazlilikini, estetik taʼsirchanligini oshirishda, personajlar nutqini, xarakter-xususiyatlarini oʻziga xos tarzda ifodalashda, jonli soʻzlashuv tiliga xos milliy-mahalliy kolorit bagʻishlashda, qolaversa, oʻzining individual uslubiga xos tasvir yaratishda, xususiy yashirin maʼnoga ishora qilishda, qahramonlar portretini, intim-ruhiy kechinmalarini intensiv usulda tasvirlashda oʻta mohirlik bilan foydalanib, ularni asarning umumiy gʻoyasiga xizmat qiluvchi obrazli taʼsirchan tasviriy vositaga aylantira olgan.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR ROʻYXATI:

1. Каримов С. Бадий услуб ва тилининг ифода тасвир воситалари. – Самарқанд: СамДУ нашриёти, 1994. – 72 б.
2. Миртожиев М. Ўзбек тили семасиологияси. – Тошкент: “Mumtoz soʻz”, 2010. – 288 б.
3. Нормурод Норқобилов. Юзма-юз: киссалар. – Тошкент: Чўлпон нашриёти, 1993.
4. Қўнғуров Р. Ўзбек тилининг тасвирий воситалари. – Тошкент: Фан, 1977. – 152 б.
5. Хасанов А. Абдулла Қаҳҳор ҳикоялари тилининг бадийтадини таъминловчи лексик-стилистик воситалар: Филол.фан.ном.дис. – Тошкент, 2010. – 153 б.

UOʻK 81ʻ37:616-053.2.

ZAMONAVIY ATAMASHUNOSLIK, UNING NAZARIY ASOSLARI VA TIBBIY ATAMASHUNOSLIKNI SHAKLLANTIRISH

Sh.M.Shirinqulova, oʻqituvchi, Toshkent Tibbiyot Akademiyasi, Toshkent

Annotatsiya. *Ushbu maqolamiz zamonaviy atamashunoslik, hamda tibiy terminlarni shakllantirish usullari haqidagi bilimlarni chuqurlashtirish, mavjud tushunchalarni tilning tizimli koʻrinishlari oʻrtasidagi aloqalar va bevosita kuzatishdan yashirin nominativ kognitiv faoliyat haqidagi tasavvurlarni kengaytirishdan iborat boʻlib, dolzarb terminologik muammolarni hal qilish va tilshunoslarning terminologik tizimi, umuman fanning meta tili haqidagi tushunchalarini tahlil qilishdan iborat.*

Kalit soʻzlari: *Tibbiyot terminologiyasi, stomatologik, jarrohlik, onkologik, sintez, atamashunoslik va atamashunoslik tizimi, korrelyatsiya.*

Аннотация. *Данная статья направлена на углубление знаний о современной терминологии, а также о способах образования традиционных терминов, отношениях между существующими понятиями и систематическими проявлениями языка, расширение представления о скрытой номинативной познавательной деятельности от непосредственного наблюдения, решения актуальные терминологические проблемы и терминологическая система лингвистов, состоит в анализе понятий метаязыка науки в целом.*

Ключевые слова: *Медицинская терминология, стоматологический, хирургический, онкологический, синтез, термино-терминсистема, соотношение.*

Abstract. *This article is aimed at deepening knowledge about modern terminology, as well as the methods of formation of traditional terms, the relations between the existing concepts and the systematic manifestations of the language, and expanding the imagination of hidden nominative cognitive activity from direct observation, solving current terminological problems and the terminological system of linguists, It consists in analyzing the concepts of the meta-language of science in general.*

Key words: *Medical terminology, dental, surgical, oncological, synthesis, terminology and terminology system, correlation.*

Kirish. Terminologik tadqiqotlarda muhim o'rinni asrlar davomida shakllanib kelgan va jadal rivojlanib kelayotgan tibbiyot terminologiyasi egallaydi. Tibbiyot terminologiyasiga bo'lgan qiziqishni uni o'rganishning turli jihatlariga bag'ishlangan ko'plab asarlar ko'rsatadi masalan: M.N. Chernyavskiy , L.A., G.G. Eryomkina, E. V. Bekishevalar Olingan ma'lumotlar tibbiyot terminologiyasini tilning umumiy terminologiyasi va nazariyasining avtonom bo'limi sifatida ko'rib chiqishga imkon beradi, shuningdek, tilshunoslarni tilning ichki tuzilishini tashkil etish, turli kategorik belgilarning o'ziga xos xususiyatlari , so'zni hosil qilishning samarali modellari va tilning turli darajalaridagi boshqa muhim hodisalarini o'z ichiga oladi. Atamashunoslikga kelsak, bu erda ham ijtimoiy-lingvistik yondashuv tegishli bilim sohalarini rivojlanishi bilan terminlar shakllanishining turli tendentsiyalari, g'oyalar va ishlanmalar bilan boyitilishini aniqlashga imkon beradi. Bugungi kunda ilmiy va texnologik almashinuv bilan bir qatorda til aloqalarining jadal o'sishi kuzatilmogda, buning natijasida milliy til boshqa tillar, xususan, ingliz tili tasiri ostida qolmogda.

Mahalliy tadqiqotchilarning ko'plab ilmiy ishlari anatomik, stomatologik, jarrohlik, onkologik va boshqa terminologik tizimlarni o'rganishga bag'ishlangan. Rivojlanayotgan terminologik quyi tizimlarni shu jumladan kardiologik terminlarni o'rganish dolzarbdir, chunki bu zamonaviy tilning umumiy qonuniyatlarini fan tilida aks ettirishga imkon beradi. Hozirgi davrda tibbiyotning rivojlanishi tashqi aloqalarning kengayishi, og'zaki va yozma xalqaro kasbiy muloqotning dolzarbligi, xalqaro fan tiliga aylangan ingliz tilida kasbiy muloqotning jadal rivojlanishi bilan tavsiflanadi. Tibbiyot sohasida ishlaydigan mutaxassislar uchun kasbiy lug'at va terminologiyani eng yaxshi talqin qiladigan ishonchli lug'atga ega bo'lish juda muhimdir. So'zning to'g'ri fonetik tuzilishi madaniyatlararo muloqotning muhim omilidir. Ikki tilli tibbiy lug'atlarga kiritilgan fonetik ma'lumotlar chet tilini o'rganadigan har bir kishi uchun og'zaki va yozma nutqda kata ahamiyatga ega. Zamonaviy lug'atlarda atamalarni ro'yxatdan o'tkazish va ularning orfoepik xususiyatlarini rivojlantirish muammosi shoshilinch yechimini talab qiladi.

Mavzuga oid adabiyotlarning tahlili. XXI asrning tez o'zgaruvchan voqeligida har bir shaxs o'z kasbiga layoqatligidan kelib chiqib baholanadi. Shunga muvofiq, mutaxassis o'zining professional faoliyatida samarali muloqot qilish uchun yuqori darajada ma'lum bir professional tilning tashuvchisi bo'lishi kerak .

Atamashunoslik tashqi tasirlarga o'ta sezgir bo'lgan so'z birikmalarining bir qismidir. Ayniqsa terminologiyada jamiyatning tilga ta'siri aniq namoyon bo'ladi, bu esa davlatlar rivojlanishining tarixiy bosqichlarini, ularning shakllanishini, sivilizatsiyalar turlarini tahlil qilishni, ularning madaniy, ilmiy va texnik salohiyatini aniqlashni o'rganishga imkon beradi.

Atamalarni o'rganish bilan lingvistikaning atamashunoslik sohasi shug'ullanadi. Tadqiqotchilar orasida etirof etilgan fikr shundan iboratki, atamashunoslik mustaqil ilmiy fan sifatida alohida ilmiy yo'nalishlarning avtonom rivojlanishi natijasida asta-sekin rivojlanib, keyinchalik ularni sintez qilish natijasida paydo bo'ldi.

Har qanday bilim sohasidagi terminologik mahsuldorlik nafaqat yangi tushunchalar va nomlar yaratilgan sohaning samaradorligiga, balki tilning yangi atamalarni shakllantirish qobiliyatiga ham bog'liq. Rus va ingliz tillari yaxshi terminologik jihatdan rivojlangan va doimiy muloqot tillari hisoblanadi, bu olimlarning ikkala tilning ham terminologiyasida aniq til va tipologik tavsiflarni aniqlash maqsadida ilmiy so'z birikmalariga bo'lgan qiziqishini o'yg'otadi.

Bazi mualliflar terminologik birlikmalarining o'ziga xos xususiyatlari (kontekstdan mustaqillik, hissiy va ifodali fazilatlarining yo'qligi, aniqlik va boshqalar) atamashunoslikni adabiy tilning maxsus quyi tizimi sifatida ko'rib chiqishga imkon beradi. Shunga ko'ra, atamashunoslik umumiy adabiy leksikaga ziddir va oddiy so'zlar farqli ravishda maxsus birliklar sifatida atamalar o'zlari, ma'lum bir soha bilimlarining terminologik maydonida joylashadi

Bundan tashqari, har ikkalasi ham bir xil darajada turli xil leksik-semantik o'zgarishlarga duch keladi, yani bir xil so'z yasash modellarini ishlatish tendentsiyaga, haqiqatga, turli darajadagi intensivlikga, polisemiya, omonimiyaga va boshqalarga ega bo'ladi. Atamani boshqa til birliklaridan qattiq ajratish va atamalarni maxsus yopiq tizimlarga ajratish tendentsiyasi "atamashunoslik " va "atamashunoslik tizimi" tushunchalarining korrelyatsiyasiga tasir ko'rsatadi.

Terminologiya deganda "malum bir sohada muloqotni amalga oshirish uchun maxsus ilmiy va texnik tushunchalarni va shu sohada muloqotni amalga oshirish uchun xizmatchilar to'plami" tushuniladi.

Tahlil va natijalar. Shunday qilib, atamashunoslik tizimning tashqarisida mavjud bo'lgan va haqiqiy ilmiy muloqotda muvaffaqiyatli faoliyat yuritadigan juda ko'p atamalar mavjud bo'lib, lekin ular lingvistik tahlil bilan qamrab olinmaydi.

Atamashunoslik ikki sohada o'zini namoyon qiladi:

- kontekstda mavjud terminologik birliklar va tizim doirasida atamalarning o'zaro bog'liqligi mavjud bo'lgan faoliyat sohasida (maxsus adabiyotlar, monografiyalar, qonun hujjatlari matnlari va boshqalar);

- atamalar yopiq tizim sharoitida va ular bir-biridan ajratilgan joylarda (maxsus ikki tilli va tushunarli lug'atlar, entsiklopediyalar, tezauruslar) aniqlangan hududda.

Turli tillarda terminologiyani qiyosiy o'rganish bilan ushbu darajaga etibor berish ayniqsa muhimdir. Terminologik lug'atlarda ko'pincha etibor faqat til darajasiga qaratiladi, bu esa tarjimada xatoliklarga olib keladi.

Ilmiy bilimlarning bu xususiyatlariga uning rivojlanish ehtiyojlari va tizimli yondashuvni ishlab chiqishning asosiy bosqichlari mos keladi.

Terminologik leksika umumiy adabiy tilning maxsus bo'limi bo'lib, uning umumiy so'zlardan farqi maxsus ilmiy yoki texnik tushunchaga ega bo'lgan atamalarning semantik xususiyatidir. Atamaning umum etirof etilgan tarifida ikkita asosiy xususiyat mavjud: bu maxsus kontseptsianing nominativ birligi va ilm-fan va texnikaning malum bir sohasining terminosistemasiga kirishi. Bu ikki belgi terminologiyaning yuqori darajada tizimlilikini ko'rsatadi.

Shunday qilib, atamalar tizimi ushbu fan tushunchalari tizimini aks ettiradi. Mazmun jihatidan atamalarning paradigmatic aloqalari o'zaro bog'liq tushunchalarni aniqlash va ushbu fan tushunchalari tizimiga mos keladigan tasniflash sxemalarini yaratishga imkon beradi. So'zlashuv nuqtai nazaridan terminologiyaning tizimiyliги rasmiy vositalar yani so'z o'zgarishi xususiyatlari va so'z yasovchi modellari majmui bilan chegaralangan so'zlarning morfologik tuzilishi bilan yaratiladi. Terminologiyaning tizimli tashkil etilishi mantiqiy va lingvistik tizimlilikning sintezidir. Terminologiyaning obektlar, jarayonlar, xususiyatlar o'rtasidagi obektiv aloqalarga asoslangan o'zaro bog'liq tushunchalar tizimiga muvofiqligi mantiqiy tizimdir. Mantiqiy tizim-tushunchalar ortasidagi munosabatlarni aks ettiradigan va uning ierarxiyasini yaratadigan tasniflash aloqalarini ajratishda tushunchalarning klassifikatsion sxemasidir. Mantiqiy tizim mazmun jihatidan butun terminologiyaning tuzilishini, lingvistik tizim esa atamalarning ham mazmunan ham tuzilish jihatdan muvofiqligini belgilaydi.

Xulosa va takliflar. Yangi bilimlarni shakllantirishda ishtirok etadigan barcha turdagi malumotlar etiborga olinadi. Shu bilan birga, an'yanaviy ravishda ajratilgan bilim turlariga (lingvistik va ekstralingvistik omillar, maxsus va kundalik tushunchalar) emas, balki ijtimoiy bilimlarni gorizont va vertikal ko'rinishlari, atamaning ilmiy-professional va madaniy xotirasi, atamaning kognitiv- axborot tabiati haqidagi xulosaga ham asoslanadi. Muayyan soha mutaxassislari qo'llaydigan terminlar kognitiv tuzilmalar – mos harakatni talab qiluvchi freymlarni o'z ichiga oladi. So'nggi yillarda atamalarni o'rganish uchun yana bir yondashuv- ijtimoiy-lingvistik yondashuv keng tarqalgan. Buning sababi shundaki, zamonaviy tilshunoslikda tilni o'rganishga jamiyat bilan o'zaro bog'liklik nuqtai nazaridan qarashga ko'proq etibor qaratmoqda.

Xulosa va takliflar o'rnida shuni yana alohida ta'kidlab o'tishimiz mumkinki XX asrning ikkinchi yarmidagi ijtimoiy tilshunoslikning o'ziga xos xususiyati terminshunoslikda sinxron jihat ustunlik qiladi, bu til strukturasi elementlari va jamiyat tuzilishining elementlari o'rtasidagi aloqalarni tahlil qilishni o'z ichiga oladi. Avvalgi davr asarlarida tilning evolyutsiyasi jamiyatning rivojlanishi bilan bog'liqligi, ya'ni terminshunoslikni keng o'rganish ijtimoiy hayotni rivojlanishga turki beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Аникиенко А.А., Камышова Л.И., Новодранова В.Ф., Персин Л.С. Словарь ортодонтических терминов. Москва: ММСИ, 1993.

2. Арнаудов Г.Д. Медицинская терминология на пяти языках: Latinum. Русский. English. Français. Deutsch / пер. с болг. В.В. Завьялова. 4-е рус. изд., испр. София: Медицина и физкультура, 1979.

3. Авксентьева А.Г. Латинский язык и основы медицинской терминологии / 4. Серия «Учебники, учебные пособия». 3-е изд. Ростов-на-Дону: Изд-во «Феникс», 2002
5. Е.Ю. Гагарина // Слово. Словарь. Термин. Лексикограф: сб. ст. по материалам Междунар. науч. практ. конф. памяти д-ра филол. наук, проф.
6. Герман, Ю.П. Дело, которому ты служишь / Ю.П. Герман. – М.; Л., 1987. –
7. Дворецкий И.Х. Латино-русский словарь. Москва: Русский язык, 1986.
8. Кочкарева А.Г., Новодранова В.Ф., Рыжкина З.А. Толковый латинско-русский словарь терапевтической стоматологии. Москва: ГЭОТАР-Медиа, 2006.
9. Международная анатомическая терминология с грамматикой латинского языка / под общ. ред. Г.В. Петровой. Москва: Олма Медиа Групп, 2019.
10. Международная гистологическая номенклатура = Nomina histologi-ca / под общ. ред. и с предисл. Ю.Н. Копаева. Москва: Медицина, 1973.
11. Terminologia anatomica. Международная анатомическая терминология / под ред. Л.Л. Колесникова. Москва: Медицина, 2003.

UO'K 808.5

XITOIY TILIDA DEHQONCHILIKKA OID LEKSIKALAR VA ULARNING XUSUSIYATI

M.N. Shodiyeva, o'qituvchi, SamDCHTI, Samarqand

Annotatsiya. *Xitoy tilida dehqonchilikka oid leksikalarni o'rganish va tahlil qilish uchun birinchi navbatda leksikologiya va leksika tushunchasi, uning turlariga to'xtalib o'tish zarurligi hisobga olinib umumiy tilshunoslik bilan bog'liq tarzda leksika va ularning turlari ko'rib chiqildi. Hozirgacha jahon tilshunosligida xitoy tili umumiy atamashunosligidagi leksika muammolariga, ularning o'ziga xos xususiyatlari, ayrim semantik va struktur belgilari, tasniflanishi masalalariga ko'p xitoy tilshunoslari o'z ilmiy tadqiqotlari orqali hissasini qo'shgan.*

Kalit so'zlar: *Yangtze daryosi, hunarmandchilik dastgohlari, serhosil loylar, asboblar va texnikalar, 洒水车, Song sulolasi, sug'orish texnikasi.*

Аннотация. *С целью изучения и анализа лексиконов, связанных с земледелием в китайском языке, в первую очередь лексик и их виды рассматривались в связи с общим языкознанием с учетом необходимости остановиться на понятии лексикологии и лексик, ее видов. До сих пор многие китайские лингвисты своими научными исследованиями внесли свой вклад в решение лексических проблем в общей терминологии китайского языка, их специфических особенностей, некоторых семантических и структурных признаков, вопросов классификации.*

Ключевые слова: *Река Янцзы, ремесла, плодородные глины, инструменты и техника, 洒水车, династия Сун, техника орошения.*

Abstract. *In order to study and analyze the lexicons associated with agriculture in the Chinese language, first of all, lexicons and their types were considered in connection with general linguistics, taking into account the need to dwell on the concept of lexicology and vocabulary, its types. Until now, many Chinese linguists have contributed to the solution of lexical problems in the general terminology of the Chinese language, their specific features, some semantic and structural features, and classification issues with their scientific research.*

Key words: *Yangtze River, handicrafts, fertile clays, tools and techniques, 洒水车, Song Dynasty, irrigation techniques.*

Qadimgi xitoylar Shimoliy Xitoy tekisligida yashab, Osiyoning g'arbiy sharqida joylashgan bo'lib, g'arbiy tomondan sharqqa qadar tekislik Xuanxeni (Sariq daryoni) kesib o'tgan va u juda ko'p serhosil loylarni olib ketgan. Suzib borar ekan, loy suvni to'ldirgan va daryoni uni o'zgartirishga majbur qilgan. Xuanxe suvi dalalarni bosib, qishloqlarni yuvib yuborgan. Odamlar uni "Minglab ofatlar daryosi" deb atashgan. Qadimgi xitoylar tirishqoqlik bilan, o'rmonlarni kesish, botqoqliklarni quritish, daryo qirg'oqlarini mustahkamlash orqali o'z vatanlarining qishloq xo'jaligini rivojlantirishgan. Sariq daryoning janubida joylashgan Yangtze daryosi vodiysi (Moyiy daryo) keyinchalik xitoylar tomonidan bosib olingan daryolar, ayniqsa, Yangtze daryosi ko'plab irmoqlari bilan qadimgi davrlarda eng muhim aloqa yo'llari bo'lib kelgan.